

5. előadás, 2022. március 10.

Zempléni András

Valószínűségelméleti és Statisztika Tanszék
Természettudományi Kar
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Áringadozások előadás

- Jó lenne több adatot használni
- Valódi megfigyelések
- Klasszikus modell: minden koordinátában haladja meg a magas küszöböt. Tulajdonságok:
  - Peremek: GPD
  - Paraméteres modellek egy része átvihető
  - EVD csomag használható
  - De: valójában kevés az adat

Alternatív definíció (MGPD II)

- Minden megfigyelést figyelembe vesz, ami legalább egy koordinátában meghaladja a küszöböt
- Formálisan: $\underline{Y} = (Y_1, \dots, Y_d)$ vektorváltozó, $\underline{u} = (u_1, \dots, u_d)$ megfelelően magas küszöb $\underline{X} = \underline{Y} - \underline{u} = (Y_1 - u_1, \dots, Y_d - u_d)$ a meghaladások.
- A többdimenziós általánosított Pareto eloszlás (MGPD):

$$H(x_1, \dots, x_d) = \frac{-1}{\log G(0, \dots, 0)} \log \frac{G(x_1, \dots, x_d)}{G(x_1 \wedge 0, \dots, x_d \wedge 0)},$$

ahol G MGEV eloszlású

- Standard Fréchet marginálisokat kapunk a

$$t_i = t_i(x_i) = \frac{-1}{\log \mathcal{G}_{\xi_i, \mu_i, \sigma_i}(x_i)} = (1 + \xi_i(x_i - \mu_i)/\sigma_i)^{1/\xi_i},$$

transzformációval, ahol $1 + \xi_i(x_i - \mu_i)/\sigma_i > 0$ és $\sigma_i > 0$, $i = 1, \dots, d$.

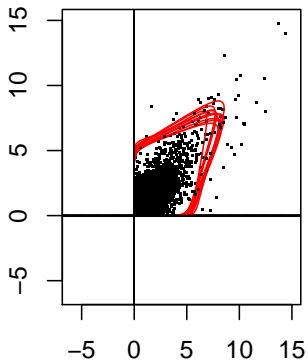
- Az MGPD sűrűségfüggvénye (ha létezik)

$$\begin{aligned}h(\underline{x}) &= \frac{\partial H}{\partial x_1 \dots \partial x_d}(\mathbf{x}) = \frac{\partial}{\partial x_1 \dots \partial x_d} \left(1 - \frac{\log G(\underline{x})}{\log G(\underline{0})} \right) \\ &= \frac{\prod_{i=1}^d t'_i(x_i)}{V(t_1(0), \dots, t_d(0))} \times \frac{\partial V}{\partial t_1 \dots \partial t_d} (t_1(x_1), \dots, t_d(x_d)).\end{aligned}$$

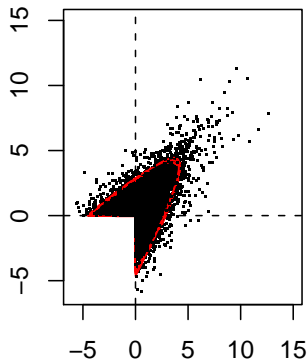
- Nem lesznek a peremek GPD-k
- Kevés a jól használható, identifikálható modell
- Becslés R-ben: mgpd csomaggal, de kettőnél több dimenzióban nem könnyű
- Összehasonlítás: több adat alapján valóban megbízhatóbb becslések adódnak

Szimmetrikus és aszimmetrikus modellek összehasonlítása

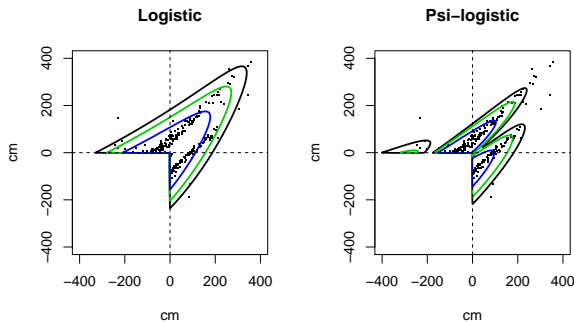
BGPD-I

BGPD-II

Kétfajta 2D modell összehasonlítása

$A(\Psi(t)) = A(t + f(t))$, például $f_{\psi_1, \psi_2}(t) = \psi_1(t(1-t))^{\psi_2}$, ha $t \in [0, 1]$, ahol $\psi_1 \in \mathbb{R}$ és $\psi_2 \geq 1$ aszimmetria paraméterek

- Itt az exponenciális peremeloszlást tételezzük fel
- Legyen $Y_i = Z - \max(X_1, \dots, X_d) + X_i$, ahol Z standard exponenciális eloszlású és $\underline{X}$ független Z -től. Ekkor Y MGPD II eloszlású, standard exponenciális peremeloszlással, feltéve, hogy $Y_i > 0$.
- Sőt, minden MGPD eloszlás megadható így
- Bizonyos X_i generátorokra a sűrűségfüggvény explicit számolható
- ML becslés működik

- Hill becslés
- Pickands becslés
- Momentum becslés
- ML becslés az exponenciális regresszióra

- Vastag szélű eloszlásra: $P(X > z) = z^{-\alpha}L(x)$.
- $\log(X)$ eloszlása: $P(\log X > u) = e^{-\alpha u}L(e^u)$.
- Kvantilis függvény: $Q(1 - p) = p^{-\gamma}L^*(1/p)$, tehát

$$\log Q(1 - p) = -\gamma \log p + \log L^*(1/p).$$

- Az $X_1, X_2, \dots, X_n$ rendezett mintája: $X_1^* \leq X_2^* \leq \dots \leq X_n^*$.
- A rendezett minta elemei konzisztens becslések a megfelelő kvantilisre.
- Ábrázolás: $\log X_{n-j+1}^*$ vs $\log \frac{j}{n+1}$.
- Aszimptotikusan lineáris, meredekség γ .

- A meredekség becslése:

$$\frac{\frac{1}{k} \sum_{j=1}^k \left(\log(X_{n-j+1}^*) - \log(X_{n-k+1}^*) \right)}{-\frac{1}{k} \sum_{j=1}^k \left(\log\left(\frac{j}{n+1}\right) - \log\left(\frac{k}{n+1}\right) \right)}$$

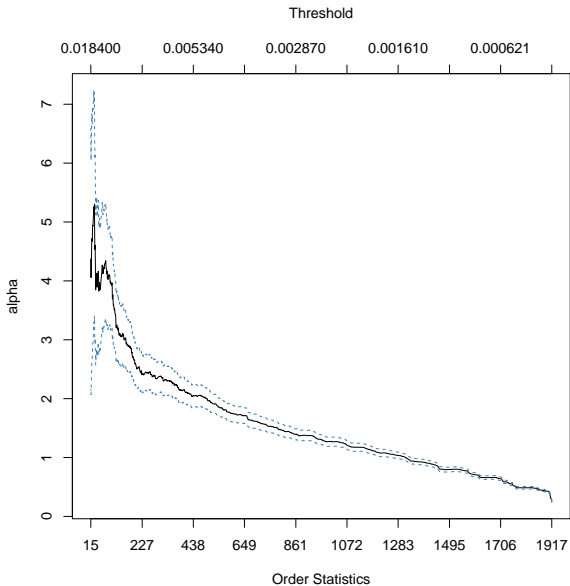
- A nevező közel 1, ha a k nagy
- Ebből a Hill becslés:

$$H_{k,n} = \frac{1}{k} \sum_{j=1}^k \left(\log(X_{n-j+1}^*) - \log(X_{n-k+1}^*) \right).$$

- Tul.:
  - függ a k -tól
  - k kicsi: nagy szórás
  - k nagy: nagy torzítás
  - Kompromisszumot kell találni

- $\hat{\xi}$ pontosan akkor konzisztens becslése az alakparaméternek, ha $k \rightarrow \infty$ és $k/n \rightarrow 0$ ha $n \rightarrow \infty$.
- A double bootstrap módszer azt a k értéket adja meg, amelyre az aszimptotikus négyzetes hiba minimális, bootstrap mintavétellel számolva.
- Egy másik módszer minimalizálja a távolságot a tapasztalati eloszlás és az illesztett Pareto eloszlás "széle" között. A minimalizálásra a kvantilisok Kolmogorov-Smirnov távolsága alkalmas.

Példa: GBP vs DM napi hozam

- Hasznos eszköz, könnyű a modellek általánosítása a segítségükkel
- A minta véletlen pontok sorozata, össz-mérték most n
- Az extrémumok érdekelnek: (t, ∞) -be eső pontokkal foglalkozunk
- Poisson pontfolyamat: Az egydimenziós Poisson folyamat általánosítása
  - $N(B)$: a B Borel halmazba eső megfigyelések száma.
Tulajdonságok:
  - Tetszőleges diszjunkt A, B halmazokra $N(A)$ és $N(B)$ független
  - $\lambda \geq 0$ adott mérték a Borel halmazokon (intenzitás), ezzel $N(B)$ éppen $\lambda(B)$ paraméterű Poisson eloszlású
  - Homogén a folyamat, ha λ a Lebesgue mérték (ekkor a korlátos B halmazokon nézzük)

- A λ intenzitás feltételezésünk szerint egy paraméteres családból származik

$$L(\vartheta; x_1, \dots, x_n) = \exp\{-\Lambda(A; \vartheta)\} \prod_{i=1}^n \lambda(x_i; \vartheta)$$

adja meg a likelihood értékét, ha egy A tartományból vannak megfigyeléseink.

- Kapcsolat a GPD modellel: az intenzitás-mérték az u_n meghaladásaira

$$\Lambda(A) = (t_2 - t_1) \left[1 + \xi \frac{z}{\sigma} \right]^{-1/\xi}$$

a $(t_1; t_2) \times (z, \infty)$ tartományra, ahol $z > u_n$

- Ez a megközelítés bonyolultabb modelleket is lehetővé tesz, pl. a paraméterek időfüggését.

- Legyen $T \subset \mathbb{R}^d$ egy Borel-halmaz. $\{Y_t : t \in T\}$ pontosan akkor max-stabilis folyamat, ha előáll folytonos trajektóriájú folyamatok koordinátánkénti (standardizált) extrémumaiként.
- Ezekre definíció szerint teljesül a max-stabilitás
- Példa: (r_j, s_j) Poisson pontfolyamat $(0, \infty) \times S$ halmazon, intenzitásmértéke

$$\frac{dr}{r^2} dH(\omega).$$

S tetszőleges Borel halmaz, H mérték S -en.

- Legyen f olyan, hogy $\int_S f(s, t) dH(s) = 1$ minden t -re, és

$$Y_t = \max_i \{r_i f(s_i, t)\}, t \in T$$

- r_i az i -edik vihar erőssége, s_i pedig a helye.

$$P(Y_t < y_t \forall t \in T) = \exp \left\{ - \int_S \max_t \left\{ \frac{f(s_i, t)}{y_t} \right\} H(ds) \right\}.$$

- Ebből:
  - Y peremeloszlása standard Frechet
  - Y max-stabilis

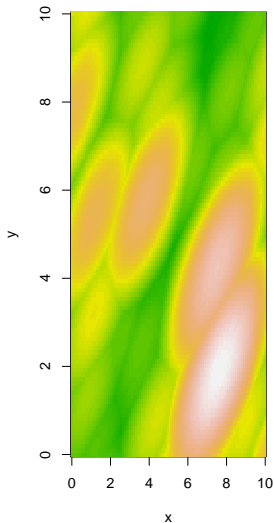
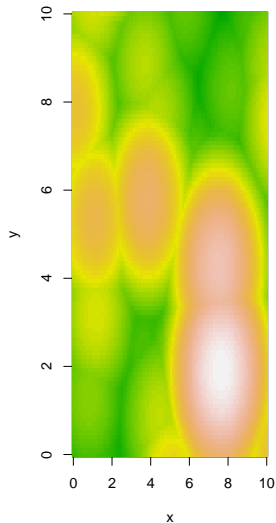
- $|T| = 1$: egydimenziós max-stabilis eloszlás
- $T = \{1, 2\}$, $S = [0, 1]$, H : Lebesgue mérték,

$$f(s, t) = \begin{cases} (1 - \alpha)s^{-\alpha}, & \text{hat} = 1 \\ (1 - \alpha)(1 - s)^{-\alpha}, & \text{hat} = 2 \end{cases}$$

éppen a 2 dimenziós logisztikus modell

- Gauss folyamat: $f(s, t)$ t -ben az s várható értékű, Σ kovariancia-mátrixú normális eloszlás sűrűségfüggvénye

Példa: szimulált Smith-féle extrémális folyamatok

- 1 dimenziós peremek becslése
- 2 dimenziós összefüggőség becslése (extremális összefüggőségi függvény): $\vartheta(z_1 - z_2)$, ahol

$$P(Y(z_1) < y, Y(z_2) < y) = P(Y(z_1) < y)^{\vartheta(z_1 - z_2)}.$$

- Paraméteres (pl. Gauss) modellre közelítő (páronkénti) maximum likelihood számolható. Később még visszatérünk rá

- Danielsson, J., de Haan, L., Peng, L. and de Vries, C. G. (2001). Using a bootstrap method to choose the sample fraction in tail index estimation
- Danielsson, J., Ergun, L. M., De Haan, L. and de Vries, C. G. (2016). Tail Index Estimation: Quantile Driven Threshold Selection
- R.L. Smith (1990) Max-Stable Processes and Spatial Extremes. www.stat.unc.edu/postscript/rs/spatex.pdf
- Schlather, M. and Tawn, J. (2003) A dependence measure for multivariate and spatial extreme values: Properties and inference.
- Rootzén, H. and Tajvidi, N. (2006) The multivariate generalized Pareto distribution. *Bernoulli* 12, p.917-930.
- A. Kirilouk et al. (2018) Peaks Over Thresholds Modeling With Multivariate Generalized Pareto Distributions.
- Rakonczai, P.: Multivariate Threshold Models with Applications to Wind Speed Data (Ph.D. thesis, 2012)